

WSTĘP

Zebrane w niniejszej monografii materiały są pokłosiem II Konferencji Komitetu Ochrony Orłów (KOO), która odbyła się w Rogowie w dniach 1-2 sierpnia 2009 roku. Przedstawione prace dotyczą wybranych gatunków ptaków szponiastych i niektórych sów.

W ostatnich kilkunastu latach skuteczna ochrona gatunkowa oraz korzystne dla ptaków zmiany środowiskowe wpłynęły na wzrost liczebności większości krajowych gatunków szponiastych oraz sów, które są obiektem wielu badań naukowych, w tym także organizacji pozarządowych o charakterze strictly ochroniarskim. Członkowie KOO na bieżąco śledzą zmiany populacyjne, biologię, a także zagrożenia poszczególnych gatunków wynikające z rozwoju cywilizacyjnego. Wyniki badań dostarczają cennych informacji na temat skali zmian środowiskowych będących efektem działalności człowieka. Zebrane dane stanowią szczególnie cenny materiał w programie Państwowego Monitoringu Środowiska, gdzie możliwa jest wielopłaszczyznowa analiza korelacji indeksów zmian liczebności uzyskiwanych w poszczególnych dziedzinach monitoringu.

Dzięki aktywności ornitologów i leśników stwierdzono, że bielik w Polsce od kilkudziesięciu lat wykazuje silny wzrost liczebności. Obecnie występuje prawie w całym kraju. Krajowa populacja w 2008 r. wynosiła 767 par. W ciągu 14 lat nastąpił 3,3-krotny wzrost liczebności; średnio o 40 par rocznie. Według najnowszych danych KOO w Polsce występuje ponad 2000 par orlika krzykliwego, co sytuuje nasz kraj w europejskiej czołówce. Badania prowadzone z zastosowaniem nowoczesnych technologii telemetrii satelitarnej i GPS wskazują, że rozmieszczenie przestrzenne orlika krzykliwego ma silny związek z preferowanymi przez niego siedliskami, w szczególności strukturą krajobrazu rolniczego. W 2007 r. dzięki pomocy Holenderskiej Fundacji Błotniaka Łąkowego partnerskie Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” podjęło badania migracji polskich błotniaków na zimowiska w Afryce.

W latach 2006-2009 na obszarze polskich Karpat stwierdzono 30-33 par orla przedniego i tendencję wzrostową w porównaniu do lat 1993-2005. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej, dzięki dopłatom bezpośrednim dla rolników powraca się do użytkowania gruntów w górach poprzez koszenie i wypasanie łąk, a w konsekwencji stan łowisk orla przedniego ulega poprawie, co dobrze prognozuje na utrzymanie karpackiej populacji orla przedniego w przyszłości.

*Sokolnicy ze Stowarzyszenia Na Rzecz Dzikich Zwierząt „Sokół” zaczęli hodować sokoły wędrowne, opracowali metody intensywnej hodowli, a następnie reintrodukcji. Dzięki zakazowi stosowania DDT w większości krajów sytuacja sokoła wędrownego zaczęła się poprawiać, populacje które przeżyły kryzys zaczęły się odbudowywać. Dzięki reintrodukcjom proces ten w wielu miejscach został znacznie przyspieszony, powstały też populacje odbudowane od zera. W Polsce w latach 1990-2009 wypuszczono łącznie 345 sokołów nominatywnego podgatunku *Falco peregrinus peregrinus*, z czego 291 na terenach leśnych. Planowane są dalsze prace na rzecz przywrócenia populacji nadrzewnej w Polsce, a także na Białorusi i Litwie.*

Dzięki realizacji wieloletniego programu „Bubobory” w 2009 r. tylko na terenie Nadleśnictwa Augustów stwierdzono 4 zajęte rewiry puchacza, 10 rewirów włochatki i 7 sówecki oraz 33 rewiry puszczyka. W 2009 r. KOO został partnerem technicznym projektu „Bubobory w LP” dofinansowanego ze środków unijnych z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, zaś partnerami kluczowymi – Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych oraz Centrum Informacyjne Lasów Państwowych.

W 2001 r. z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody „Salamandra” uruchomiono program budowy budek lęgowych instalowanych na wysokich obiektach lub drzewach. Aktualnie w projekt zaangażowało się kilka organizacji pozarządowych, w tym także KOO. Przewadzony monitoring pozwala oszacować efekty tych działań. Odnotowano wyraźny wzrost liczebności gatunku.

Dzięki analizie bazy danych KOO tzw. „Kartoteki ptaków martwych i osłabionych” zidentyfikowano także główne źródła zagrożeń. Wśród gromadzonych informacji do poł. 2009 r. zarejestrowano 2146 przypadków śmierci lub osłabienia 23 gatunków ptaków szponiastych i 9 gatunków sów. Jest to bogaty materiał, dający możliwość wyciągania wniosków dotyczących ekologii wybranych gatunków, wzajemnych interakcji pomiędzy szponiastymi i sowami oraz zmian przyczyn śmiertelności w czasie i przestrzeni. Przykładowo ze zgromadzonych danych wynika, że najważniejszymi przyczynami śmiertelności ptaków szponiastych i sów są czynniki antropogeniczne: kolizje (47%) i bezpośrednie prześladowanie przez ludzi (15%).

Wśród innych zagrożeń wymieniono zmiany zachodzące w krajobrazie rolniczym wywołane mechanizmami ekonomicznymi Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) Unii Europejskiej, które stanowią aktualnie najpoważniejsze zagrożenie korzystnego stanu ochrony orlika krzykliwego w Polsce.

Przeanalizowano także czynniki ograniczające liczebność rybołowa. Nie stwierdzono, by spadek ten był spowodowany brakiem pokarmu lub niedostatkami miejsc gniazdowych. Uważa się, że główną przyczyną spadku liczebności w Polsce jest prześladowanie ptaków na stawach rybnych. Zgłoszono postulat wypłacania rekompensat dla właścicieli stawów rybnych za utracone ryby.

Te i wiele innych interesujących danych można znaleźć w niniejszej publikacji, do czego w imieniu Redakcji i wszystkich Autorów zapraszam.

Dariusz Aderwald